

POLISENS BEMÖTANDE AV MISSBRUKARE

Fyra narkotikamissbrukares upplevelser om polisens bemötande.

Erika Lervik

11/2018

Författare		Examen
Erika Lervik		Polis (YH)
Publikationens namn		Offentlighetsgrad
Polisens bemötande av missbrukare. Fyra narkotikamissbrukares upplevelser om polisens bemötande.		Offentlig
Handledare		Lärdomsprovets form
Sabina Jordan och Kriminalöverkonstapel Sebastian Stark		Undersökande lärdomsprov
<p>Referat</p> <p>Syftet med denna undersökning är att ta reda på hur narkotikamissbrukare upplevt att de blivit bemötta av polisen under sin aktiva period av narkotikamissbruk. Narkotikamissbrukarna som fungerat som informanter i denna undersökning är personer som varit på vård för sitt beroende och levtt utan narkotika efter vårdtiden. Ett underliggande syfte med undersökningen är också att polismän genom den kunde få ett hjälpmedel i sina arbetsuppgifter beträffande bemötande av narkotikamissbrukare.</p> <p>Mina forskningsfrågor är i huvudsak hur narkotikamissbrukarna upplevt att de bemötts av polisen under sina aktiva perioder av narkotikamissbruk samt hur detta har påverkat dem. Denna undersökning svarar också på om narkotikamissbrukarna i stunden tänkte på att de levde bland missbruk.</p> <p>För att uppnå syftet med min undersökning har jag använt mig av en fenomenografisk forskningsmetod. Jag har samlat in material till min undersökning genom kvalitativa intervjuer med fyra narkotikamissbrukare. Vid analys av resultatet sökte jag efter narkotikamissbrukares upplevelser, både positiva och negativa, samt hur upplevelserna har påverkat dem.</p> <p>Resultatet uppfyller syftet och jag tror att polismän kan ha nytta av denna undersökning i sina arbetsuppgifter. I undersökningen framkom bland annat att polisens bemötande upplevts vara likvärdigt, men att det finns några händelser som lämnat negativa erfarenheter hos informanterna.</p>		
Sidantal	Månad och år då granskningen skett	Lärdomsprovets kod (OPS)
30 + 1 bilaga	11/ 2018	YH2016LP
Nyckelord		
Narkotika, narkotikamissbrukare, beroende, kriminalitet, bemötande, polisen		

Tekijä		Tutkinto
Erika Lervik		Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi		Julkisuusaste
Polisens bemötande av missbrukare. Fyra narkotikamissbrukares upplevelser om polisens bemötande.		Julkinen
Ohjaaja		Opinnäytetyön muoto
Sabina Jordan ja Rikosylikonstaapeli Sebastian Stark		Tutkimuksellinen opinnäytetyö
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten huumausaineiden väärinkäyttäjät ovat kokeneet poliisin kohdelleen heitä aktiivisen huumausaineen väärinkäytön aikana. Tutkimuksessa tietolähteinä toimineet huumausaineiden väärinkäyttäjät ovat henkilöitä, jotka ovat olleet hoidossa riippuvuutensa takia ja olleet käyttämättä huumausaineita hoidon jälkeen. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena on toimia apukeinona poliisimiehille, jotka kohtaavat huumausaineiden väärinkäyttäjiä työtehtävissään.</p> <p>Kysymykset, joihin tämä tutkimus vastaa ovat miten huumausaineiden väärinkäyttäjät ovat kokeneet poliisin kohdelleen heitä aktiivisen huumausaineen väärinkäytön aikana sekä millainen vaikutus tällä on ollut heihin. Lisäksi tämä tutkimus vastaa kysymykseen kokivatko huumausaineiden väärinkäyttäjät olevansa väärinkäyttäjiä ja rikollisia.</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksen saavuttamiseksi olen käyttänyt fenomenografista tutkimusmenetelmää. Olen suorittanut neljä kvalitatiivista haastattelua huumausaineiden väärinkäyttäjien kanssa. Analysoidessani tietolähteitteni haastatteluvastauksia, pyrin selvittämään väärinkäyttäjien sekä positiivisia, että negatiivisia kokemuksia ja millainen vaikutus heidän kokemuksillaan on ollut heihin.</p> <p>Tutkimuksen tulos vastaa tutkimuskysymyksiin. Lisäksi koen, että tutkimuksesta on hyötyä poliisimiehille työtehtäviensä hoitamisessa. Tutkimus toi esiin, että poliisin kohtaaminen on yleisesti koettu positiivisesti, mutta on yksittäisiä tapahtumia mitkä ovat jättäneet huonoja kokemuksia tietolähteille.</p>		
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)
30 + 1 liite	11/ 2018	YH2016LP
Avainsanat		
Huumausaine, huumausaineen väärinkäyttäjä, riippuvuus, rikollisuus, kohtaaminen, poliisi		

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning.....	2
1.2 Avgränsning	3
1.3 Disposition	3
1.4 Tidigare forskning.....	4
2 Missbruk och kriminalitet	4
2.1 Missbruk.....	5
2.1.1 Hjärnans belöningssystem.....	7
2.1.2 Abstinens.....	8
2.1.3 Tolerans.....	8
2.2 Kriminalitet	9
2.2.1 Narkotikabrott	10
2.2.2 Polisens kännedom om samband mellan narkotikamissbruk och kriminalitet ...	10
2.2.3 Praxis hos polisen.....	11
2.2.4 Polisens principer	13
3 Genomförande av undersökningen	13
3.1 Metodologiska utgångspunkter	13
3.2 Fenomenografi	14
3.3 Material och metod	14
3.4 Analys och kategorisering.....	15
3.5 Undersökningens reliabilitet	16
3.6 Etiska aspekter	18
4 Narkotikamissbrukares uppfattningar om polisens bemötande	18
4.1 Hur polisens bemötande upplevts av narkotikamissbrukare.....	18
4.2 Så påverkades narkotikamissbrukaren av polisens bemötande.....	21
4.3 Hur narkotikamissbrukaren uppfattade sin livsstil.....	22
4.4 Så förändrades livsstilen	23

4.5 Resultatets slutdiskussion	24
5 Sammanfattning och diskussion.....	25
Referenser	28
Figurer	30
Intervjuer	30
Bilaga - Intervjufrågor.....	31

1 Inledning

Missbrukare av alkohol och narkotika har en tendens att vara i kontakt med *polisen* upprepade gånger, och blir snabbt kända hos polisen antingen för att ofta somna på gatan eller för kriminell verksamhet. En missbrukare har samma människovärde som andra medborgare och borde behandlas lika värdigt.

Institutet för hälsa och välfärd undersöker med jämna mellanrum förekomsten av droganvändningen i Finland. När man studerar forskningsresultaten kan man se att narkotikaanvändningen stiger för varje år. Man kan också se att män använder narkotika mer än kvinnor. Genom en narkotikaenkätförfrågning 2014 framgick det att 20 procent av Finlands vuxna befolkning prövat olaglig narkotika åtminstone en gång i livet. Narkotika används främst av personer i 25–34 års åldern, och av dessa hade nästan 40 procent prövat på narkotika. Under 20-års tid har användningen av narkotika i Finland fyrdubblats. (Institutet för hälsa och välfärd, 2015.)

När en förundersökningsmyndighet upprättar förundersökningsprotokoll för bl.a. *rattfylleri*, *straffbart bruk av narkotika*, *förande av fortskaffningsmedel utan behörighet* och *snatteri*, skall det antecknas på anmärkningsbladet hur många gånger under antingen ett eller fem år, beroende på brott, som den misstänkta gjort sig skyldig till ifrågavarande brott. Ibland kan något av ovannämnda brott ha upprepats tiotals gånger under den specifika tiden. Många gånger misstänks en person för ett nytt brott innan det föregående brottet är färdigt utrett. Detta kan väcka tankar över varför dessa personer fortsätter med sin kriminella verksamhet, och vad det är som faktiskt får en del personer att sluta med den verksamheten efter en tid. Min idé om ämnesval till mitt lärdomsprov uppkom när jag upprättade förundersökningsprotokoll under min praktikperiod vid Vasa huvudpolisstation. *Missbruk* och *kriminalitet* var ofta sammankopplade. Efter att ha tänkt på ämnet missbruk och kriminalitet en tid beslöt jag mig för att ta reda på narkotikamissbrukares upplevelser om hur de blivit bemötta av polisen. Varför jag valt att ta reda på deras upplevelser om hur polisen bemött dem, är för att jag sällan hört något positivt om polisen ur narkotikamissbrukares perspektiv under tiden jag jobbade inom missbrukarvården. Syftet med detta arbete är att få en inblick i hur missbrukare upplever att de bemöts av polisen, för att belysa vikten av att en polisman skall vara objektiv i sitt arbete och bemöta varje

människa likvärdigt, men även för att ta reda på om narkotikamissbrukare upplever att polisens bemötande påverkat narkotikamissbrukaren på något sätt beträffande narkotikamissbruket.

Polisen kommer i kontakt med narkotikamissbrukare vid olika tillfällen, bland annat vid trafikkontroller. Vid en trafikkontroll kan narkotikamissbrukaren bli ertappad för *rattfylleri* och *straffbart bruk av narkotika* om hen kör under påverkan av *narkotika*. Detta leder till att polisen utför en förundersökning¹ och för ärendet till åtalsprövning². Om man kör under påverkan av narkotika kan polismän på förordnande av en anhållningsberättigad tjänsteman, vilket kan vara en kommissarie, göra en platsundersökning³ i det fordon som narkotikamissbrukaren ertappats i, för att finna eventuell narkotika. Om man vid platsundersökningen finner narkotika kan en anhållningsberättigad tjänsteman förordna att en husrannsakan⁴ utförs i den misstänktes hem, eller där denne huserar, för att eventuellt hitta mera narkotika.

I denna undersökning har jag använt mig av *fenomenografi*, som är en kvalitativ forskningsmetod. Jag har intervjuat fyra anonyma narkotikamissbrukare genom intervjuer med öppna intervjufrågor. Intervjuerna har jag analyserat genom en öppen innehållsanalys. Resultatet fick jag genom att först analysera helheten och sedan kategorisera svaren. Undersökningen kan fungera som ett hjälpmedel i polismäns arbetsuppgifter beträffande bemötande av narkotikamissbrukare, men även som allmän information åt samhället om hur narkotikamissbrukare upplever polisens bemötande.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med mitt examensarbete är att undersöka hur narkotikamissbrukare upplever att de blivit bemötta av polisen i Finland under tiden de aktivt missbrukat narkotika. Så här lyder undersökningsfrågorna:

- 1) Hur har du upplevt att polisen har bemött dig i samband med tillfällen som ägt rum med polisen under din aktiva period av narkotikaanvändning?

---

¹ När ett brott misstänks ha begåtts utreder t.ex. polisen ärendet.

² När förundersökningen är klar skickas förundersökningsprotokollet till åklagaren som beslutar om åtal väcks, d.v.s om ärendet förs till domstol.

³ Genomsökning av t.ex. ett fordon.

⁴ Genomsökning av ett hemfridsskyddat område.

- 2) Hur påverkades du av polisens sätt att bemöta dig?
- 3) Tänkte du på att du levde bland missbruk och kriminalitet under din aktiva period som narkotikaanvändare?
- 4) Vad fick dig att sluta med narkotikaanvändning?

1.2 Avgränsning

Denna undersökning avgränsas till att enbart involvera *narkotikamissbrukare*. Med narkotikamissbrukare menas i denna undersökning personer som missbrukat *narkotika*. Med narkotika menas det som listas i Finlands narkotikalag (373/2008 § 3 mom. 5):

- a) ämnen, preparat och växter som ingår i förteckningarna I–IV i 1961 års allmänna narkotikakonvention,
- b) ämnen och preparat som ingår i förteckningarna I–IV i 1971 års konvention om psykotropa ämnen,
- c) ämnen om vars innefattande i kontrollen det beslutas i enlighet med rådets beslut 2005/387/RIF om informationsutbyte, riskbedömning och kontroll avseende nya psykoaktiva ämnen,
- d) kat (*Catha edulis*), kaktusväxter innehållande meskalin samt Psilocybesvampar, och
- e) ämnen som används i drogsyfte, när de är farliga för hälsan och har anmälts för att innefattas i kontrollen i enlighet med det beslut av rådet som anges i underpunkt c eller är positionsisomerer av sådana ämnen eller när de till sina farmakologiska egenskaper är en läkemedelssubstans som kan likställas med narkotika.

Först hade jag tänkt använda mig av personer som missbrukat alkohol och/ eller narkotika, men detta skulle bli ett för brett område för denna undersökning. Personerna avgränsas också till sådana personer som varit på vård för sitt narkotikaberoende och levt utan narkotika efter vårdtiden. Jag valde att avgränsa undersökningen till narkotikamissbrukare eftersom jag personligen är intresserad av deras upplevelser.

1.3 Disposition

Denna undersökning är indelad i fem kapitel. I första kapitlet förklarar jag ämnesvalet och vad mitt syfte med undersökningen är. I andra kapitlet skriver jag om ämnen som berör

undersökningen, och som är till hjälp för att man lättare skall förstå vad som behandlas i undersökningen. I tredje kapitlet förklarar jag mina val av forskningsmetoder samt behandlar undersökningens reliabilitet. I de två sista kapitlen redovisar jag för undersökningens resultat.

1.4 Tidigare forskning

För att komma bort från en livsstil innehållande *missbruk* och *kriminalitet*, krävs förutom missbrukarens egenvilja att dennes behov av stödtjänster beaktas i samhällets tjänstesystem. Detta är något som Karsikas (2005, s. 149) kom fram till i sin licentiatavhandling *Det känns bra att vara nykter. När fångar med missbruksproblematik återfår handlingskraft* i rehabiliterande socialt arbete, i vilken hon bl.a. intervjuade tretton intagna fångar. I avhandlingen studeras fångar med missbruksproblematik som återfår sin handlingskraft. Karsikas (2005) frågeställning var sammankopplad med frigörelse från ett levnadssätt innehållande missbruk och kriminalitet samt betydelse av rehabilitering. (Karsikas, 2005.)

Karsikas (2005) undersökning tangerar min undersökning gällande sammankopplingen mellan missbruk och kriminalitet. I hennes avhandling studeras kriminella med missbruksproblematik. Karsikas avhandling (2005) tillförde min undersökning informationen om att missbruk och kriminalitet är sammankopplade samt att missbrukarens behov av tjänster skall beaktas i samhällets tjänstesystem. I kapitel 3.2 skriver jag om hur polisen i Finland beaktar detta.

Jag har inte hittat någon tidigare undersökning med samma tema som min undersökning. Det finns många undersökningar om missbruksproblematik och om kriminalitet på grund av missbruk, men ingen undersökning behandlar polisens bemötande gentemot missbrukare.

2 Missbruk och kriminalitet

I detta kapitel behandlas ämnena *missbruk*, *beroende*, *tolerans* och *kriminalitet*. Denna teori behandlas för att klargöra vad en beroendesjukdom är och att missbruk och

kriminalitet ofta är sammankopplat. I detta kapitel framkommer också statistik över narkotikabrott som begåtts under de senaste åren, för att belysa att narkotikan syns allt mer i vårt samhälle för varje år som går. Missbruk och kriminalitet är också faktorer som leder till kontakter med polisen, eftersom polisen skall förebygga och utreda kriminalitet.

2.1 Missbruk

När man missbrukar en substans så använder man det i fel syfte. Skillnaden mellan *bruk* och *missbruk* är sättet hur man använder en substans. Man använder någonting så att det ställer till med problem. Illegala droger räknas alltid som missbruk, eftersom det inte är lagligt att använda dem. Ett längre pågående missbruk riskerar att utveckla beroende. Ett beroende resulterar i att man planerar sitt liv runt det man är beroende av. Det man är beroende av kan t.o.m. gå före den egna familjen, och beroendet tar över människans självstyre. (Psykologiguiden, 2016.)

Missbruk och beroende används på olika sätt. I det allmänna språkbruket har missbruk en negativ klang och upplevs som skuldbeläggande. Beroende anses vara en sjukdom och upplevs vara mer accepterat än missbruk. För att kunna ställa diagnosen *beroende* krävs det enligt WHO:s International Classification of Diseases and Related Health Problems att tre av sex kriterier är uppfyllda under det senaste året. De sex kriterierna är:

- Starkt sug, tvång eller behov att inta en substans
- Svårigheter att kontrollera användningen av substansen
- Abstinenssymptom när man slutar inta substansen
- Ökad tolerans
- Ökat ointresse av andra saker på grund av substansen
- Fortsätter använda trots psykiska/ kroppsliga skador

(Wrammer, Pellmer, Hellström, 2010.)

Narkotikamissbruk börjar ofta i tonåren. I tonåren genomgår man en stor förändring i sitt liv. Man frigörs från sina föräldrar och skall småningom hitta sin egna identitet. I tonåren är man lätt påverkad av andra, och kompiskretsen har en stor betydelse för hur man ställer sig till olika alternativ i livet. Om kompiskretsen har ett intresse för narkotika, så börjar man kanske förhålla sig till de normer som kompiskretsen lever efter. Det är ovanligt att

någon debuterar med narkotika ensam. Det är ofta någon med erfarenhet av narkotikaanvändning som lär ut. Det är viktigt att föräldrar och skolor har kunskap om narkotika och dess funktion för att kunna förmedla detta vidare till barn och ungdomar. Ökad kunskap i ämnet för alla parter skall fungera som förebyggande och tröskeln för att prova på narkotika blir högre när man är medveten om dess olaglighet och negativa sidor. (Svensson, 1991, s. 41–42.)

Beroende delas ofta in i tre faser:

1. Processen inleds
2. Livet förändras
3. Livet bryter samman

I första fasen börjar missbrukaren tidigt tänka annorlunda och ignorera varningssignaler, för att man tror att beteendet är normalt. Man mår bra av det man håller på med, t.ex. att missbruka narkotika, så det finns ingen tanke på att sluta. Man hittar bara på positiva orsaker till att man bör fortsätta missbruka narkotikan. Beroendepersonligheten börjar växa fram, och man bara väntar på nästa rus. Man börjar förneka verkligheten, sociala relationer börjar falla isär och vardagliga sysslor blir lidande. Missbrukaren kanske funderar över att något är fel men väljer att försvara sina handlingar genom ursäkter, och börjar tro på sina egna lögnar. (Bergström, 2014, s. 69–73.)

Andra fasen i beroende handlar om att missbrukaren börjar tappa kontrollen över sitt liv. Man kan inte dölja missbruket längre. Tillgången till narkotikan tar upp största delen av missbrukarens tankar, och narkotikan går före allt annat i livet och man döljer känslorna över måendet. Tredje fasen innefattar narkotikan som slutat ge önskad effekt. Mängden narkotika ökar för att uppnå önskad effekt, och även om missbrukaren känner att denne vill sluta så söker hen inte hjälp för det egentliga problemet, missbruket, utan hjälp för att dämpa ångesten, men nämner inte missbruket. (Bergström, 2014, s. 74 – 80.)

Man börjar inse att det man håller på med inte är hållbart, acceptansen att man har ett problem som man inte klarar av att bryta själv kommer smygande. Detta sker ofta efter någon specifik händelse i livet som får personen att inse problemet, eller helt enkelt att man försökt sluta med det man är beroende av utan att lyckas. Tillfrisknande från beroende innebär att man lär sig leva med beroendesjukdomen. Beroendesjukdomen försvinner inte, men man lär sig hantera den och känna igen varningsklockor för eventuella återfall. När

man är på vård för beroendesjukdom får man verktyg som man kan använda sig av för att lära sig kontrollera beroendesjukdomen. Verktygen man använder är bl.a. övningar där man jobbar med sig själv, man lär känna sig själv och sina mönster i beroendesjukdomen.

Att tillfriskna från en beroendesjukdom är starkt kopplat till personen som är beroende, personens vilja att skapa en förändring. Bortträngningen är en av de viktigaste försvarsmekanismerna människan har. Denna försvarsmekanism ger människan ork att fortsätta livet när man lever i en ångestskapande verklighet, men den är inte problemlösande. När man är beroende av något så förnekar man ofta det. Man funderar över om man har ett problem men väljer att inte se det. Förnekelse sker inte bara vid beroende utan kan även ske vid t.ex. en livshotande sjukdom. Personen som är beroende kan hitta någon eller något att skylla sina problem på, man söker efter en syndabock för sitt eget beteende. (Tamm, 2002, s. 45 – 47.)

2.1.1 Hjärnans belöningssystem

I hjärnan finns ett belöningssystem. När man utför en del aktiviteter, som nämns senare i detta stycke, aktiveras hjärnans belöningssystem och frisätter signalämnen. *Dopamin* är ett av hjärnans viktigaste signalämnen. När dopaminet frisätts från nervtrådar i hjärnans belöningssystem stimuleras mottagarmolekyler, receptorer och andra nervceller, vilket medför njutning. Aktiviteter som frigör dopamin är t.ex. att äta, dricka, motionera o.s.v. När en människa är beroende av något ämne eller en aktivitet så är det hjärnans belöningssystem som styr beteendet. Om inte kroppen får det den är van att få kan man utveckla abstinenssymptom. Abstinens kan vara koncentrationssvårigheter, sömnsvårigheter, humörsvängningar o.s.v. (Hjärnguiden, 2009)

Aktivering av belöningssystemets dopamin ger människan tillfredsställelse. Beroendeskapande ämnens eller aktivitetens aktiverande effekt på belöningssystemet är det som gör att man upplever välbefinnande. Det finns en hypotes om att de som utvecklar ett missbruk kan ha ärvt ett mindre utvecklat dopaminsystem, vilket betyder att de behöver kraftigare förstärkningar för att aktivera hjärnans belöningssystem. Narkotika kan vara en sådan typ av kraftig förstärkning. (Wrammer, Pellmer, Hellström, 2010, s. 21.)

2.1.2 Abstinens

En regelbunden tillförsel av narkotika kan med stor sannolikhet utveckla ett beroende. Om man slutar tillfredsställa belöningssystemet med hjälp av narkotika, utvecklar kroppen abstinenssymptom. Som tidigare nämnts i kapitel 2.1 kan abstinenssymptom vara koncentrationssvårigheter, sömnsvårigheter och humörsvängningar, men även hjärtklappningar, krampanfall och stark ångestupplevelse. Vid svåra fall av abstinens kan *delirium tremens* uppkomma. (Wrammer, Pellmer, Hellström, 2010, s. 23.)

Delirium tremens innebär rädsla och sömnlöshet som första symptom, men även abstinenskrampor kan förekomma. När tillståndet förvärras sjunker medvetandenivån och man blir virrig, tappar uppfattningen om tid och rum, får starka hörsel-, känsel- eller synvillor som man upplever som verkliga. Delirium kan vara livshotande så vård på sjukhus är nödvändigt. (Mäkelä, 2010.)

2.1.3 Tolerans

När man är beroende av något ämne så ökar toleransen för det ämnet. Detta betyder att man behöver mer och mer av ämnet för att uppnå njutning till fullo. Ett beroende av alkohol eller narkotika resulterar i att man behöver dricka mer alkohol för varje gång, eller ta större doser narkotika för att uppleva njutning. Ökad tolerans resulterar i att man även behöver betala för större mängder. Kroppen skapar en ny balans där substansen man använder ingår. Det är inte längre personen som vill ha substansen utan det är kroppen som kräver den för att kunna fungera normalt. Ju längre man använder en substans, desto större blir nackdelarna och den positiva effekten i substansen försvinner. Som narkotikaberoende behöver man substansen för att kunna fungera normalt i vardagen. (Socialstyrelsen, 2014.)

När man upprepat använder narkotika så minskar belöningseffekterna. Toleransen för narkotika ökar, vilket innebär att effekten man önskar få vid narkotikaanvändning minskar eller till och med uteblir. Toleransutvecklingen är olika beroende på vilken sorts narkotika man använder, men även beroende på personens anatomi samt sättet man använder narkotikan på. (Hoffman, 2011, s. 203.)

2.2 Kriminalitet

Missbruk och *kriminalitet* är ofta sammankopplade. I Finland är det olagligt att tillverka, odla, inneha, transportera, låta transportera, förmedla, sprida, överlåta och sälja narkotika. Det räcker att man försöker göra något av dessa utan att lyckas för att det ska vara straffbart. När toleransen för droger ökar, så behöver man mera droger för varje gång. Detta leder till att kostnaderna för missbruket blir högre. Drogen styr människan, vilket gör att man eventuellt börjar göra inbrott och stjäla saker som man senare kan sälja vidare för att få pengar till droger. Till kriminalitet hör också t.ex. *rattfylleri* och *förande av forskaffningsmedel utan behörighet*. Är man påverkad av droger, får man inte köra bil. Man får även inte köra bil om man har över 0,5 promille alkohol i blodet. Om man blir dömd för rattfylleri eller grovt rattfylleri så blir man försatt i körförbud. (Strafflag. Finlex. 1889/39.)

Brott är beteenden som strider mot lagen och avviker sig från samhällets normer. Det finns samband mellan narkotika och kriminalitet. Ett exempel där de är direkt sammankopplade är olika typer av *narkotikabrott*. Narkotikabrott kan ses som primära brott på grund av narkotikainnehav, medan sekundära brott på grund av narkotika är brott som man begår för att skaffa eller sälja narkotika. Sekundära brott kan vara t.ex. egendomsbrott eller trafikbrott. Stöld, bruksstöld av motordrivet forskaffningsmedel, rattfylleri och förande av forskaffningsmedel utan behörighet är andra exempel på sekundära brott. Dessa brott kan ses som konsekvenser av narkotikamissbruk. (Ekbom, Engström, Göransson, 2002, s. 52, 56–57.)

Sammankopplingen mellan narkotikaanvändning och kriminalitet har undersökts av Jakobsson och Janson (2016) vid Örebro universitet i Sverige. Till deras kandidatexamen i kriminologi gjorde de sitt examensarbete *Associationen mellan narkotikaanvändning och brottslighet*. I deras undersökning utgick de från forskningsprojektet kallat RESUMÉ, i vilket man använt sig av 2500 individer varav 47,4 % var män och 52,6 % kvinnor som man ringt upp. Jakobssons och Jansons (2016) undersökning visade positiva resultat för samband mellan narkotika och våldsbrott samt egendomsbrott. Med narkotika i deras undersökning menas cannabis, anabola steroider, andra hormonpreparat samt annan narkotika såsom centralstimulantia, hallucinogener och opiater. Exempel på centralstimulantia är kokain och amfetamin, medan hallucinogener är t.ex. LSD och ecstasy. Till opiater hör bl.a. heroin och morfin. Jakobssons och Jansons (2016) resultat i

deras undersökning är i linje med tidigare forskning inom ämnet. Resultatet visar att narkotikaanvändning och brottslighet påverkar varandra i form av att brottsfrekvensen ökar. (Jakobsson & Janson, 2016.)

2.2.1 Narkotikabrott

I kapitel 2.2 nämndes narkotikans olaglighet i Finland. I kapitel 50 i Finlands Strafflag listas sex olika brottsrubriceringar beträffande narkotikabrott. §1 *Narkotikabrott*, §2 *Grovt narkotikabrott*, §2a *Straffbart bruk av narkotika*, §3 *Förberedelse till narkotikabrott*, §4 *Främjande av narkotikabrott* samt §4a *Grovt främjande av narkotikabrott*.

Narkotikabrott innebär att man olagligen tillverkar, odlar, sprider, förmedlar, säljer, innehar eller försöker anskaffa narkotika. Till narkotikabrott hör också att man för narkotika in i eller ut ur landet, eller försöker något av dessa utan att lyckas. Grovt narkotikabrott blir aktuellt om det vid narkotikabrott är fråga om synnerligen farlig narkotika, man eftersträvar avsevärd ekonomisk vinning, man begår brottet i en kriminell sammanslutning avsedd för att begå narkotikabrott, man utsätter flera människors liv eller hälsa för allvarlig fara eller att man sprider narkotika till minderåriga personer.

Straffbart bruk av narkotika blir aktuellt om man brukar narkotika eller innehar liten mängd narkotika. Straffbart bruk blir också aktuellt om man försöker anskaffa en liten mängd narkotika. När mängden narkotika är för liten för narkotikabrott faller brottet alltså under brottsrubriceringen *straffbart bruk av narkotika*.

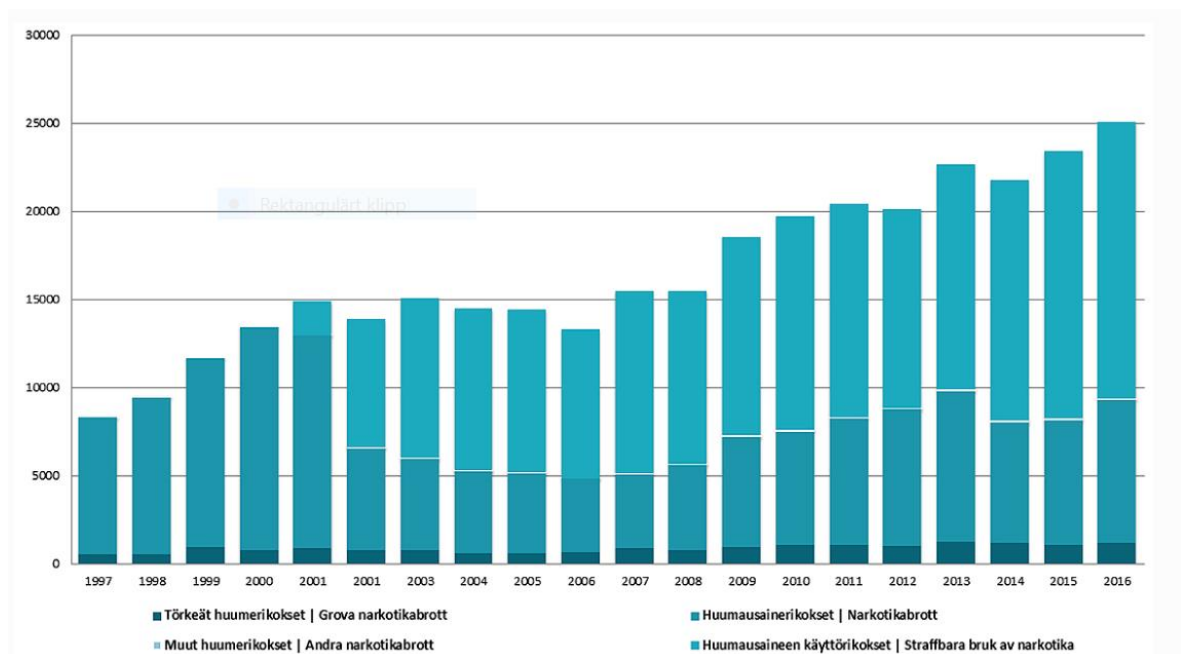
Förberedelse till eller främjande av narkotikabrott blir aktuellt när man i syfte att begå narkotikabrott till exempel anskaffar redskap eller ämnen som lämpar sig för narkotikabrott, eller att man till exempel lånar ut pengar i vetskap om att finansieringen kommer användas till narkotika. (Strafflag. Finlex. 1889/39.)

2.2.2 Polisens kännedom om samband mellan narkotikamissbruk och kriminalitet

Narkotikabrott som registrerats de senaste sju åren i Finland är årligen över 20 000. I samband med narkotikabrottslighet förekommer ofta även egendomsbrott och brott som riktas mot personer. (Polisen, 2018.)

Det är svårt att hitta en verklig statistik på hur ofta narkotikamissbruk är direkt kopplat till andra brott än olika narkotikabrott. Straffbart bruk av narkotika samt rattfylleri på grund av körning under påverkan av narkotika, är två brottsrubriceringar som ger direkt koppling mellan narkotikamissbruk och kriminalitet. Brottsrekvisitet för dessa brott kräver att personen använt narkotika.

I tabellen i figur 1 kan man se hur narkotikabrotten i Finland ökar för varje år, vilket tyder på att narkotikamängden i samhället ökar. I tabellen tar man ställning till narkotikabrott, grova narkotikabrott, straffbart bruk av narkotika och andra narkotikabrott. Mellan år 2006 och år 2016 har antalet sammanlagda narkotikabrott ökat med över 10 000.

Figur 1. Olika narkotikabrott mellan år 1997–2016. (Institutet för kriminologi och rättspolitik, 2017.)

2.2.3 Praxis hos polisen

Vid kriminell verksamhet kommer polisen in i bilden. Narkotikamissbruk i Finland är olagligt, så *straffbart bruk av narkotika* är en kriminell gärning som narkotikamissbrukaren gör sig skyldig till. Exempel på andra kriminella gärningar som narkotikamissbrukare kan

göra sig skyldiga till är de som nämns i kapitel 2.2. Polisen involveras genom att fullfölja sin skyldighet, d.v.s. förebygga, avslöja och utreda brott och föra brott till åtalsprövning (Polislag. Finlex. 872/2011, 1 kap §1).

Polisen i Finland erbjuder missbrukare möjlighet till vård istället för straff vid straffbart bruk av narkotika. Om man anser sig beroende och i behov av vård när man ertappas för straffbart bruk av narkotika, ger polisen inte böter, utan ger personen möjlighet att uppsöka vård för sitt missbruk. Om det visar sig att personen inte uppsökt vård blir straff aktuellt. (Kainulainen, 2012.)

Polisen ger den som ertappas för straffbart bruk av narkotika en vårdhänvisning samt stöder personen att söka vård. Polisen berättar var på orten vård finns att få. Vårdbehovet bedöms av en yrkesutbildad person inom hälsovården. Målet med denna verksamhet är att få personer som använder narkotika att sluta med narkotikaanvändningen. Om efterfrågan av narkotika minskar skulle den kriminalitet som narkotikaanvändningen orsakar också minska. Enligt undersökningar gör sig narkotikamissbrukare ofta skyldiga även till andra brott. När polisen ger en vårdhänvisning skrivs en *vårdhänvisning för drogmisbrukare* - anmälan om detta. Man skriver med andra ord inte en brottsanmälan. När beslut om påföljden för straffbart bruk av narkotika fattas följer man upp personens vårdhänvisningssituation. Om personen sökt vård som godkänts av social- och hälsovårdsministeriet kan eftergift ske i fråga om straff eller åtal. För detta finns Polisstyrelsens anvisning *Förfarande i ärenden som gäller straffbart bruk av narkotika* (2013).

Polisen anser att det är särskilt viktigt att man ingriper när personer under 18 år gör sig skyldiga till straffbart bruk av narkotika. Beträffande personer under 18 år gör man utan dröjsmål en förundersökning och för ärendet vidare till åklagaren för åtalsprövning, samt ger den unga en vårdhänvisning och anmäler ärendet till barnskyddsmyndigheten. Om personen under 18 år är *förstagångsförbrytare* ordnar man så snabbt som möjligt ett *tillrättavisande samtal*. Vid samtalet närvarar den unga, dennes vårdnadshavare, åklagaren, polisen samt social- och hälsovårdsmyndigheten. Det tillrättavisande samtalet hålls i syfte att ge den unga en muntlig anmärkning i fostringshänseende att sluta använda narkotika. (Polisstyrelsen, 2013.)

2.2.4 Polisens principer

I Finland arbetar polisen enligt de principer som står skrivna i *Polislagen*. Polisen skall respektera de grundläggande och mänskliga rättigheterna och därmed utöva sina befogenheter enligt det motiverbara sätt som bäst tillgodoser dessa rättigheter. Polisens åtgärder skall kunna försvaras i förhållande till bl.a. hur farligt och brådskande ett uppdrag är. Polisens åtgärder får inte ingripa i någons rättigheter eller orsaka större skada än vad som är nödvändigt för att utföra uppdraget. Polisen får endast utöva befogenheter i föreskrivna syften. Polisen skall vara saklig och opartisk i sin verksamhet och informera en person som utsätts för frihetsbegränsande åtgärder om orsaken till åtgärderna så snart som möjligt. (Polislag. Finlex. 872/2011, 1 kap.)

3 Genomförande av undersökningen

I detta kapitel behandlas forskningsmetoderna som använts i undersökningen. Bland annat undersökningens forskningsetiska aspekter, reliabilitet och materialets analys öppnas upp.

3.1 Metodologiska utgångspunkter

Hermeneutik är en tolkningslära där man studerar och tolkar forskningsobjekt. Inom hermeneutiken vill man se helheten i ett forskningsproblem. Man ställer helhet i relation till delar och pendlar mellan dessa för att skaffa sig en så bred förståelse som möjligt. När man ska tolka intervjuer lämpar sig hermeneutiken bra som metod. Man börjar med att läsa hela intervjutexten och sedan läser man olika delar av den. Sedan pendlar man mellan dessa. Detta skall hjälpa forskaren att nå en gemensam förståelse med objektet. I en intervju kan objektet vara den intervjuade. Forskaren använder hela tiden sin egen förståelse för tolkning, så en hermeneutiker bör kunna använda empati och medkänsla för att förstå objektet.

Hermeneutikern försöker nå gemensam förståelse med objektet, så de befinner sig på samma nivå under tolkningsprocessen. I hermeneutiken används begreppet *förståelsehorisont*. Med förståelsehorisont menas gränsen mellan det man förstår och inte förstår. Under tolkningsprocessen flyttas förståelsehorisonten så att gemensam förståelse uppnås.

Inom hermeneutiken finns det ingen bestämd utgångspunkt eller slutpunkt. Man pendlar mellan helhet och del, mellan forskaren och objektet, mellan förståelse och ny förståelse, vilket resulterar i ökat perspektiv och en helhet som utvecklas. Detta kallas för den *hermeneutiska spiralen*. I figur 2 kan man se en illustration av den hermeneutiska spiralen. (Patel, Davidson, 2011, s. 28–30.)

Figur 2. Illustration av den hermeneutiska spiralen (Jordan, 2016).

3.2 Fenomenografi

Fenomenografi är ett vetenskapligt förhållningssätt med fokus på att studera uppfattningar. Med en fenomenografisk analys undersöker man hur människor uppfattar omvärlden. Man utgår ifrån personers uppfattningar när man handlar och resonerar, utan att själv ta ställning till uppfattningarna. En kvalitativ intervju är något som en fenomenograf vanligen jobbar med. I intervjun beskriver den intervjuade med egna ord sin uppfattning om olika fenomen. En fenomenografisk analys av intervjuer sker i fyra steg. Först skaffar man sig ett helhetsintryck, sedan söker man likheter och skillnader mellan intervjuerna, sedan kan man börja kategorisera uppfattningar och till sist studera mönster i kategorierna. (Patel, Davidson, 2011, s. 32–33.)

3.3 Material och metod

I denna undersökning använder jag mig av en kvalitativ forskningsmetod. Jag har genom intervjuer med fyra narkotikamissbrukare tagit reda på hur de upplever att de blivit

bemötta av polisen under sin aktiva period av narkotikamissbruk. Personerna som blivit intervjuade hålls anonyma. Varför jag valt att intervjua personerna istället för att använda mig av en enkät är för att man i en intervju har möjlighet reda ut eventuella oklarheter i frågorna genast. I en enkät kan var och en uppfatta en fråga på olika vis, vilket resulterar i att man svarar på lite olika frågor. I en intervju kan man som intervjuledare ställa följdfrågor som inte finns nedskrivna, för att göra det lättare för den som intervjuas att svara.

I mina intervjuer har jag endast använt mig av öppna intervjufrågor. Varje intervju har skett enskilt med informanten och tagit ca en timme. Jag skrev ner intervjuerna direkt under intervjuerna, texten för samtliga intervjuer blev sammanlagt tio sidor lång. Platserna för intervjuerna har varit olika för varje intervju. Efter att jag intervjuat samtliga narkotikamissbrukare jämförde jag intervjuerna genom en innehållsanalys.

En innehållsanalys går till så att man går igenom det insamlade materialet och räknar de gånger som vissa utvalda faktorer eller termer förekommer. Efter att man tagit fasta på hur ofta dessa faktorer framkommer i materialet, lägger man in dem i sammanhang och sedan tolkar dem. (Bell, 2006, s. 129 – 130.) I min innehållsanalys hade jag inte på förhand bestämt att söka efter något specifikt material, utan efter att jag analyserat innehållet valde jag att plocka ut de gemensamma nämnare jag fann, detta innebär att jag gjorde en öppen innehållsanalys (Jordan, 2017, s. 14). Jag valde att ta fasta på alla positiva och negativa upplevelser för samtliga intervjufrågor. Sedan när jag tolkade dessa fick jag material som eventuellt skulle ge svar på mina forskningsfrågor.

3.4 Analys och kategorisering

Jag började med att läsa genom det insamlade materialet. Efter att jag läst genom helheten samlade jag alla svar för samma fråga under varje respektive intervjufråga. Jag kom snabbt fram till att det finns många likheter i svaren, men även skillnader. Jag kategoriserade materialet under respektive intervjufråga i likheter och skillnader, eftersom det i svaren fanns svar som skiljde sig från de andra. Efter att jag kategoriserat svaren under respektive intervjufråga, kategoriserade jag svaren under respektive forskningsfråga.

Figur 3. Illustration av analysprocessen av det insamlade intervjumaterialet.

Under intervjuerna frågade jag samtliga informanter vad de använt för narkotika samt hur ofta. Samtliga informanter har missbrukat cannabis, amfetamin och narkotikaklassade läkemedel. Annan narkotika som använts är bl.a. ecstasy, kokain, subutex och heroin. Samtliga informanter använde narkotika dagligen.

3.5 Undersökningens reliabilitet

Det finns tre typer av källor. *Primära*, *sekundära* och *tertiära* källor. Primära källor är de källor som direkt används. Det går sällan att skriva en vetenskaplig rapport om historia eller litteratur utan att använda sig av primära källor. Sekundärkällor kan användas för att citera egna resultat, och då används källan som stöd för det argument som förs fram. Tertiära källor är böcker och artiklar som kan användas för att sammanfatta en forskning på ett visst område. De kan användas för att omformulera eller förenkla något som någon annan redan sagt. (Booth, Colomb, Williams, 2004, s. 82.)

När man väljer källor bör man fundera över om dessa är tillförlitliga. Det finns några kriterier för att kontrollera källors tillförlitlighet. Dessa är bl.a. att källan är publicerad av ett ansett förlag, böcker för universitet eller högskolor anses vara tillförlitliga. Om författaren är en känd forskare eller har skrivit flera andra böcker kan källan anses vara tillförlitlig. Aktuella källor är tillförlitligare, men detta är beroende på källans art. En typ

av källa kan bli föråldrad på någon månad medan en primärkälla inom filosofi kan vara aktuell under flera århundraden. (Booth, Colomb, Williams, 2004, s. 83.)

I undersökningen har det använts böcker samt information från Internet. Böckerna kan anses vara tillförlitliga eftersom de uppfyller sådana kriterier för tillförlitlighet som nämns i stycket ovan. Informationen från Internet är tagen från sådana sidor var man vet vem skribenten är, samt att informationen stämmer överens med andra liknande sidor när innehållet jämförs.

När man undersöker upplevelser och åsikter kan det finnas flera orsaker som påverkar svaren. Upplevelser och åsikter lever i takt med personers kunskap, livssituation och påverkan. En dag kanske man upplever något på ett visst sätt, men nästa dag efter att man varit med om någon specifik händelse som påverkat en, kan ens uppfattningar om ämnet ha ändrats. En händelse som kan påverka en är t.ex. en scen i en film, en olycka man varit med om o.s.v. Detta är en av orsakerna varför man bör granska reliabiliteten i en undersökning som söker efter personers egna upplevelser och åsikter. Det verktyg man använder i en undersökning bör ge samma resultat även om någon annan använder det, eller att det ger samma resultat om man använder sig av verktyget två gånger. (Bell, 2006 s. 117–118.)

Verktyget i denna undersökning är intervjuerna. Intervjufrågorna är öppna och ger möjlighet för informanterna att beskriva sina egna upplevelser. Fyra informanter kan ha fyra helt olika upplevelser om samma ämne. I detta fall har ingen av informanterna varit med om exakt samma händelse, utan endast liknande händelser, och därför kan man inte få ett exakt resultat om hur något specifikt upplevts. I denna undersökning bildas resultatet av de olika uppfattningar som informanterna samlat med sig. En informants upplevelser kan vara mer negativa än en annan informants upplevelser, på grund av att den ena kanske upplevt mer negativa händelser än den andra. Efter att ha samlat in samtliga informanters upplevelser genom intervjuer om hur polisen har bemött dem, är det jag som slutligen analyserar intervjuerna och sammanfattar upplevelserna till ett resultat. Resultatet för denna undersökning kan anses vara reliabelt, eftersom jag upplever att samma resultat skulle uppnås även om någon annan analyserade och tolkade intervjuerna.

3.6 Etiska aspekter

I en undersökning måste man ta hänsyn till olika forskningsetiska aspekter. I denna undersökning används de fyra etiska reglerna *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* för att skydda de som intervjuas. (Patel, Davidson, 2011, s. 62–63.)

Informanterna i denna undersökning informerades om syftet med undersökningen och varför just de blir intervjuade. Samtliga informanter samtyckte till att vara med i denna undersökning och hade rätt att hoppa av när som helst om de så kände. Informanterna förblir anonyma. Informationen som samlades in om informanterna var deras svar på intervjufrågorna, samt datum när intervjuerna ägde rum. Inga personuppgifter antecknades. När undersökningen publiceras kommer intervjuerna omedelbart att förstöras på ändamålsenligt sätt.

Informanterna svarade på frågan om de gjort sig skyldiga till brott på grund av narkotikaanvändning. På denna fråga sökte jag endast brottsrubriceringen. Detaljer om brott ville jag inte ha information om, eftersom detta eventuellt kunde ha lett till skyldighet att agera i min egenskap av yngre konstapel.

4 Narkotikamissbrukares uppfattningar om polisens bemötande

I detta kapitel presenteras resultatet för undersökningen. Resultatet kommer presenteras så att det svarar på respektive undersökningsfråga.

4.1 Hur polisens bemötande upplevts av narkotikamissbrukare

Informanterna har blandade känslor i denna fråga. De flesta informanter upplever att de generellt blivit väl bemötta, men att det finns en del negativa bemötanden som sitter kvar i minnet. I exemplen 1 – 4 kommer det fram att en av informanterna endast har blivit bra bemött av Finlands polis. Negativa bemötanden som informanterna nämner är när polisen enligt informanterna lovat något men sedan gjort något helt annat. En av informanterna önskade att polisen kunde berätta mera om hur den kommande processen går till. Det tas

för givet att man vet vad som kommer hända till näst. Som det framkommer i kapitel 2.2.4 skall polisen informera en person som utsätts för en frihetsbegränsande åtgärd om orsaken till detta så fort som detta är möjligt (Polislag 2011/872, kap 1).

Exempel 1:

Jag har bara blivit dåligt behandlad en gång, men det var i Sverige. (Informant D, 2018.)

Exempel 2:

Jag svarade inte på en fråga i förhöret eftersom de tar väl bössorna mina om jag svarar, polisen lovade att han inte kan ta mina bössor för något som hänt förut. Jag svarade på frågan och fick genast poliseskort hem för att de kom och hämtade mina bössor. Han var falsk, jag kommer aldrig mera erkänna något. (Informant C, 2018.)

Exempel 3:

Polisen sade ”Det är OK, du kan prata med mig”. Jag berättade som det var och då utbrast polisen ”Ha, nu fick jag dig!”. (Informant B, 2018.)

Exempel 4:

Jag vill bli mer informerad om vad som händer och hur processen går till, en som inte är van vet inte vad som händer. Jag blev hämtad av polisen en gång, polismannen sade bara åt mig att jag skulle ta med en bok eftersom det kommer ta länge. (Informant D, 2018.)

I exempel 5 berättar en av informanterna att hen blivit inlåst i en fyllecell när hen hade *delirium tremens*. Den händelsen är något av det värsta informanten varit med om i sitt liv. Informanten såg bl.a. att det rann in vatten i fyllecellen, så hen var säker på att hen kommer att drunkna. Delirium tremens är ett förvirringstillstånd som kan vara livshotande och kräver sjukhusvård (Mäkelä, 2010), vilket framgår i kapitel 2.1.2. Informanten önskar att polisen hade mer kunskap om psykos och andra mentala tillstånd.

Exempel 5:

Jag var inlåst i butkan när jag hade delirium, sådant borde inte få hända. Jag kunde ha strykt med i butkan. (Informant A, 2018.)

De flesta negativa upplevelserna som informanterna haft med polisen är känslan av att ha blivit lurad att säga något. Det finns även en del händelser där polisen enligt informanterna använt för mycket fysiskt våld på grund av att informanterna varit spydiga gentemot polisen. I kapitel 2.2.4 framgår det att polisen i Finland måste arbeta ändamålsenligt och sätta sina handlingar i proportion till hur viktigt, farligt och brådskande uppdraget är (Polislag 2011/872, kap 1).

En del av händelserna anser informanterna att de har förtjänat på grund av sitt beteende, men i en del händelser anser de att polisen gått för långt. En av informanterna berättade i exempel 6 att hen blivit uppväckt när polisen dragit hen ur sängen och satt hen i handfängsel. Informanten hade i stunden blivit meddelad att hen misstänks för försök till dråp. Informanten hade tittat upp på polismannen som höll fast hen på golvet, och då sagt något spydigt åt polismannen. Enligt informanten bankade polismannen informantens huvud i golvet så att hen tuppade av en kort stund. Informanten och polismannen kände varandra sedan tidigare.

I exempel 7 berättar en av informanterna om ett negativt bemötande där hen upplevt att polisen hade kunnat se en möjlighet att hjälpa en *ung person* som är på väg åt fel håll i livet, men istället endast gett hen ett straff. Som framgår i kapitel 2.2.3 anser polisen att det är av stor vikt att ingripa så fort som möjligt när en person under 18 år ertappas för straffbart bruk av narkotika, för att i mån av möjlighet ordna ett tillrättavisande samtal i syfte att få den unga att sluta använda narkotika (Polisstyrelsen, 2013).

Exempel 6:

Jag gjorde inget motstånd. De sade att jag var misstänkt för försök till dråp, jag fattade ingenting. Jag sade något spydigt åt polisen och då bankade hen mitt huvud i golvet några gånger så att jag tuppade av en stund. Sen slängde de in mig i polisbilen. (Informant C, 2018.)

Exempel 7:

Istället för att se en 16-åring som är på väg åt fel håll i livet så använde han allt emot mig. Jag fick en massa böter men ingen hjälp. (Informant B, 2018.)

4.2 Så påverkades narkotikamissbrukaren av polisens bemötande

Informanterna hade påverkats både *positivt* och *negativt* av polisens *bemötande*. Bemötanden som påverkat några av informanterna positivt är polismännens goda bemötande i förhör samt vardagliga frågor om t.ex. väder och vind. Små, för polismannen obetydliga frågor kan vara väldigt viktiga för hur man uppfattar sig bli bemött, vilket framgår i exempel 8. Gott bemötande har fått en av informanterna att tala sanning i förhör. I endast ett förhör hade informanten ljugit, eftersom polismannen hade bemött informanten på ett nedvärderande sätt.

Exempel 8:

Små extra frågor som t.ex. ”behöver du hjälp?” kan göra stor skillnad, det kan vara det som sår ett frö för en förändrad framtid. (Informant B, 2018.)

Negativa bemötanden som påverkat en del av informanterna är när polisen enligt informanten lovat en sak men sedan gjort något annat. Dessa bemötanden har fått informanterna att tappa förtroendet för polisen. I exemplen 9 och 10 framkommer två kommentarer av två informanter som påverkats negativt av polisens bemötande. En polismans dåliga bemötande gjorde ena informanten hatisk mot alla poliser. En polismans agerande leder till att hela poliskåren uppfattas lika.

Exempel 9:

När man är i sådan position som polis kunde man se en möjlighet att hjälpa samtidigt som man utför sin skyldighet, speciellt när det kommer till unga personer. (Informant B, 2018.)

Exempel 10:

Jag var väldigt hatisk mot polisen efter att jag varit inlåst med delirium, jag skulle ha velat sätta polisen i samma situation. (Informant A, 2018.)

4.3 Hur narkotikamissbrukaren uppfattade sin livsstil

Två av informanterna tänkte på att de levde bland *missbruk* och *kriminalitet* och att de hade problem med det, medan två av dem inte ansåg sig ha något problem. Som nämndes i kapitel 2.1 har man ingen tanke på att sluta missbruka när man mår bra av det man håller på med (Bergström, 2014, s. 69–73). Kriminaliteten mellan informanterna varierade från småkriminella handlingar till organiserad kriminalitet. Samtliga informanter har gjort sig skyldiga till rattfylleri. Andra brottsrubriceringar som en del av informanterna gjort sig skyldiga till är misshandel, grov misshandel, skjutvapenbrott, äventyrande av trafiksäkerheten, snatteri, stöld, skadegörelse, straffbart bruk av narkotika och narkotikabrott. Informanterna som inte hade tänkt på att de hade ett missbruk under sin aktiva period av narkotikamissbruk, ansåg sig inte ha problem med narkotikan eller såg ingen annan möjlighet än det som pågick. Detta framkommer i exemplen 11 – 14. Bergström (2014) skriver att när man har en beroendepersonlighet så funderar man över att det man håller på med är fel, men man väljer att försvara sina handlingar genom ursäkter så att man till slut själv tror på egna lögnar (Bergström, 2014, s. 69 – 73).

Exempel 11:

Allt eskalerade till värre och värre saker, du behöver mera droger för att klara av att göra sjukare saker. En spiral som drar dig allt djupare. Du slipper inte ur spiralen, du slipper inte människorna och inte heller drogerna. När du är där tillräckligt länge känns det som att det inte finns något annat. (Informant B, 2018.)

Exempel 12:

Någon gång funderade jag över saken, men konstaterade att det inte var något problem. (Informant C, 2018.)

Exempel 13:

Jag såg ingen annan möjlighet än det som pågick, enda gången man fick leva var när man var full. (Informant A, 2018.)

Exempel 14:

Om det är något jag lärt mig av att bo på gatan, så är det att det inte finns någon missbrukare som vill vara missbrukare. Alla som är beroende av droger vill sluta. Våldigt få är beredda att lämna det livet bakom sig, men ingen vill vara där, för vad annat finns det? (Informant B, 2018.)

4.4 Så förändrades livsstilen

Samtliga informanter upplevde att det var deras dåliga mående som fick dem att vilja förändra sitt liv och söka hjälp. Den röda tråden i denna fråga är informanternas *egna val*, det egna valet att vilja ha en förändring i livet. Det fanns också enskilda händelser som fått informanterna att inse att det behöver ske en förändring. Detta framkommer i exemplen 15 – 19. Tillfrisknande från beroende handlar till stor del om personens egen vilja att skapa en förändring (Tamm, 2002, s.45 – 47), vilket framgår i kapitel 2.1. Det som önskas att polisen kunde göra är fråga ”Behöver du hjälp?”. Även om personen som tillfrågas svarar nekande på den frågan så kan det sås ett frö som i sinom tid börjar gro. Frågor gör skillnad, även om personen som tillfrågas verkar ignorera dem.

Exempel 15:

Det eskalerade utom all kontroll, så jag insåg att jag behövde hjälp. (Informant D, 2018.)

Exempel 16:

Lycka, mitt huvudsyfte med droger. Drogerna gav mig ingen lycka längre, hur jag än försökte. (Informant B, 2018.)

Exempel 17:

Det slutade på bädden. Ångest, psykos och uppgivenhet. Droppen var när jag inte kom i duschen, en vårdare hamnade duscha mig. Tredje dygnet när jag kom mig fot om fot till TV-rummet sade en gammal tant åt mig: ”Men vad gör du här?”. Då kom insikten att jag fortfarande har ett val i livet. (Informant A, 2018.)

Exempel 18:

Jag konstaterade att narkotikan fått mig att bete mig som jag gjorde. Risken att mista vårdnaden om mitt barn gjorde att jag slutade, för skulle jag mista mitt barn skulle allt sluta i tragedi. (Informant C, 2018.)

Exempel 19:

Jag tackade polisen för att de tog kokainet, det hjälpte mig att få lite förstånd tillbaka. Jag är glad åt det än idag. (Informant D, 2018.)

4.5 Resultatets slutdiskussion

I kapitel 3.5 framgår det att alla människor upplever saker olika och därför kan man inte dra en klar slutsats av resultatet. (Bell, 2006 s. 117–118). Informanterna har i sina svar tagit mer fasta på de negativa upplevelserna än att berätta om alla de positiva upplevelserna de haft. Samtliga informanter upplevde att de blivit bra bemötta av polisen under sin aktiva period av narkotikamissbruk, men att det finns de gånger upplevelserna i bemötandet varit mindre bra. Informanterna berättade till största delen om de negativa upplevelserna de haft och hur de påverkat dem, troligen för att de är sådana upplevelser de kommer bättre ihåg än alla de gånger de blivit bra bemötta.

Informanterna har ändå upplevt att de i det stora hela blivit väl bemötta. En av informanterna sökte hjälp för sitt narkotikamissbruk med hjälp av polisen. En annan av informanterna sade att han återfått sin omdömesförmåga efter att polisen tagit hans kokain i beslag, och att det fått honom att söka hjälp för sitt narkotikamissbruk. Även om en del av informanterna säger att ingen kan säga åt en missbrukare att sluta missbruka, så finns det ändå händelser som omedvetet kan påverka en person att vilja söka hjälp för sitt beroende. En av informanterna sade att polisen inte kan påverka någon att söka hjälp för ett missbruk, samtidigt som det var den senaste händelsen med polisen som fick hen att söka hjälp. En

annan av informanterna påpekade att små vardagliga frågor i ett polisförhör gör väldigt stor skillnad innerst inne, även om personen inte ser ut att bry sig. Små vardagliga frågor ger en känsla av att man blir likvärdigt behandlad, vilket kan påverka personen att vilja ändra sitt levnadssätt.

Något som kom fram i intervjuerna var att informanterna fått positivare attityd till polisen efter att de fått vård för sitt narkotikamissbruk. Under den aktiva perioden av narkotikamissbruk upplevde informanterna att polisen var emot dem och det de gjorde. Nu i efterhand kan informanterna förstå att polisen utförde sin skyldighet, vilket är det som nämndes i kapitel 2.2.4 bl.a. att förebygga, avslöja och utreda brott och föra brott till åtalsprövning (Polislag, 2011/872, kap 1 §1).

I undersökningen kom det fram en del önskemål från informanterna som polismän kan tänka på i sitt arbete, bl.a. om att polisen hade mer kunskap om mentala tillstånd. En del mentala tillstånd bör behandlas med sjukhusvård och då lämpar det sig inte t.ex. att bli satt i polisens förvar. Informanterna berättade vikten av att första mötet med polisen har stor betydelse av vilken inställning personen får gentemot polisen. Informanterna önskar att man ser personen bakom missbruket och frågar t.ex. ”Behöver du hjälp?”. Små enkla frågor är väldigt viktiga. Polisen skall vara ärlig och förklara hur processer går till. Det kan vara lätt hänt att polisen tar förgivet att personer vet hur saker fungerar, när man själv varit med om det så många gånger.

5 Sammanfattning och diskussion

I denna fenomenografiska undersökning har jag tagit reda på fyra anonyma narkotikamissbrukares upplevelser om hur polisen bemött dem. Syftet var att ta reda på deras upplevelser om hur de upplever att de blivit bemötta under deras aktiva period av narkotikamissbruk. Ett underliggande syftet var även att undersökningen kunde fungera som ett hjälpmedel åt polisen beträffande bemötande av aktiva narkotikamissbrukare. Informanterna är personer som missbrukat narkotika, gjort sig skyldiga till andra brott än straffbart bruk av narkotika på grund av att de missbrukat narkotika, varit på vård för sitt beroende samt levt utan narkotika efter vårdtiden. Orsaken till att jag valt att intervjua narkotikamissbrukare som varit på vård och lever utan narkotika, är för att dessa personer

accepterat att de har ett missbruk. När man accepterat att man har ett missbruk och att man är beroende av något, har man lättare att prata om det som varit och man kan förstå varför saker varit som de varit. Innan man accepterat att man har ett beroende blir det lätt att man förnekar saker, och att man väljer att lägga skulden för sitt eget beteende på andra, vilket framgår i kapitel 2.1.

Denna undersökning centraliserades inte till något specifikt polisdistrikt, utan riktades till Finlands polis över lag. Detta för att inget specifikt polisdistrikt skulle hamna i rampljuset. Polisen skall jobba likadant oberoende var i Finland man är så därför ansåg jag att det inte var nödvändigt att välja ett specifikt område.

Informanterna lämnade ingen annan information om sig själva än det som svarades på intervjufrågorna. Nu i efterhand kunde det ha varit intressant att ha med informanternas åldrar, eftersom åldrarna mellan informanterna skilde sig en del. På detta sätt kunde man ha fått fram om polisens bemötande skiljer sig genom åren.

Den största delen av upplevelserna som informanterna berättade om var negativa, eftersom det är lättare att minnas de negativa gångerna än alla de positiva. Jag kunde ha påverkat informanterna att nämna ett visst antal positiva upplevelser och ett visst antal negativa för att få jämnt av båda, men det kunde i sin tur ha påverkat undersökningens reliabilitet. Informanterna berättade om de upplevelser som påverkat dem mest och blev inte påverkade att välja händelser. Något som kunde ha tagits upp under intervjuerna är hur många gånger informanterna haft att göra med polisen. En av informanterna kan ha haft att göra med poliserna väldigt många gånger medan en annan endast ett fåtal gånger. Detta är en faktor som kan påverka informantens upplevelser om polisens bemötande. Det som också kunde ha tagit upp i intervjun är om det är efter någon viss händelse som informanten uppmärksammat att hen ändrat inställning gentemot polisen. Någon av informanterna nämner att hen tappat förtroendet eller blivit hatisk mot polisen efter en viss händelse, men det skulle ha varit intressant att undersöka om alla informanter upplevt något liknande.

Under intervjuerna kunde jag ganska snabbt konstatera ett visst mönster i hur informanterna svarade, intervjuerna hade alltså liknande mönster i svaren även om det var olika informanter. Detta är något som stärker undersökningens reliabilitet. Reliabiliteten

stärks också i och med att öppna intervjufrågor användes, informanterna påverkades således inte att svara på ett visst sätt.

Resultatet av undersökningen kan anses besvara undersökningens frågor. Undersökningen lyfter fram narkotikamissbrukares upplevelser om hur de blivit bemötta av polisen och resultatet kan anses hjälpa polismän i sina arbetsuppgifter.

Denna undersökning har varit väldigt intressant att utföra och jag skulle gärna ha intervjuat fler än fyra informanter, dels för att deras berättelser är intressanta, dels för att fler informanter ger fler upplevelser. Det vore intressant att göra samma undersökning med narkotikamissbrukare som aktivt missbrukar. Hur detta skulle förverkligas har jag inget förslag på eftersom jag misstänker att aktiva narkotikamissbrukare ogärna ställer upp på en intervju, eller ens accepterar att de har ett missbruk. För vidare undersökning kunde man involvera polisens interna register *Rikitrip* för att få fram hur ofta narkotika är inblandat i brott som begås. I brottsanmälningar märker man i om rusmedel varit inblandat, och denna information fås sedan fram via *Rikitrip*.

Referenser

Bell, J. (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur. Upplaga 4.

Bergström, G. (2014). *Kärlek till döds – Om droger, beroende och tillfrisknande*. Vallentuna: Pedagogkonsult.

Booth, W. & Colomb, G. & Williams, J. 2004. *Forskning och skrivande – konsten att skriva enkelt och effektivt*. Lund: Studentlitteratur.

Ekbohm, T. & Engström, G. & Göransson, B. 2002. *Människan brottet följderna*. Stockholm: Författarna och Bokförlaget Natur och Kultur. Upplaga 4.

Elmér, Å. (red.) & Kristenson, H. & Sandström, L. & Svensson, B. & Ågren, G. (1991). *Missbruk - En handbok för social utbildning*. Stockholm: Sober förlag. Upplaga 1.

Finlex, *Narkotikalag*. Finlex. 373/2008. Hämtat: 19.9.2018

<http://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2008/20080373?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=narkotikalag>

Finlex, *Polislag*. Finlex 2011/872. Hämtat: 1.11.2018 och 20.11.2018.

<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2011/20110872?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=polislag>

Finlex. *Strafflag*. Finlex. 1889/39. Hämtat: 6.5.2018

<http://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1889/18890039001#L28>

Franck, J. (red.) & Nylander, I. (red.) & Hoffman, O. (2011). *Beroendemedicin*. Lund: Studentlitteratur. Upplaga 1.

Hjärnguiden. (2009). Hämtat: 17.4.2018

http://www.hjarnguiden.se/index.php?option=com_content&view=article&id=43&Itemid=41

Institutet för hälsa och välfärd. (2015). Hämtat: 4.5.2018

<https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv/forskning-och-expertarbete/befolkningsundersokningar/alkohol-och-narkotikaundersokningen/forskningsresultat>

Institutet för hälsa och välfärd. (2017). Hämtat: 6.5.2018

<https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv/statistik/statistik-efter-amne/alkohol-droger-och-beroende/alkohol/nordisk-alkoholstatistik>

Jakobsson, I. & Janson, L. (2016). *Associationen mellan narkotikaanvändning och brottslighet*. Örebro: Örebro universitet.

Jordan, S. (2017). *Kvalitativa metoder*. Forskning och utveckling. Tammerfors: Polisyrkeshögskolan.

Kainulainen, H. (2012). Hämtat: 16.4.2018

<https://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihteet-ja-yhteiskunta/huumausaineen-kayttorikos>

Karsikas, V. (2005). *Selvinpäin olosta tulee hyvä fiilis. Päihdeongelmaisten vankien voimaantumisen*. Helsingfors: Brottpåföljdsverket.

Klefbom, J. (2016). Hämtat: 16.4.2018

<https://www.psykologiguide.se/rad-och-fakta/symtom-och-besvar/psykisk-ohalsa/beroende-och-missbruk>

Mäkelä, R. (2010). Hämtat: 4.10.2018.

<https://www.paihdelinkki.fi/sv/databank/informationssnuttar/alkohol/delirium-och-andra-alkoholpsykosor>

Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder - Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur. Upplaga 4.

Polisen. (2018). Hämtat: 23.10.2018.

www.poliisi.fi

Polisstyrelsen. (2013). *Förfarande i ärenden som gäller straffbart bruk av narkotika*.

Socialstyrelsen. (2014). Hämtat: 17.4.2018

<http://www.kunskapsguiden.se/missbruk/teman/abstinens/Sidor/default.aspx>

Tamm, M. (2002). *Psykosociala teorier vid hälsa och sjukdom*. Lund: Studentlitteratur. Upplaga 2.

Wramner, B. & Pellmer, K. & Hellström, C. (2010). *Beroende och droger - Förekomst, effekter, förändringsmöjligheter*. Lund: Studentlitteratur. Upplaga 1.

Figurer

Figur 1: Hermeneutisk spiral. Jordan, S. (2016). Mer om: Hermeneutik & Positivism. Forskning och utveckling. Tammerfors: Polisyreshögskolan.

Figur 2: Tabell över narkotikabrott. Niemi, H. & Virtanen, M. (2017). Rikollisuustilanne 2016: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsingfors universitet.

Intervjuer

Intervju 1 utfördes 8.9.2018.

Intervju 2 utfördes 13.9.2018.

Intervju 3 och 4 utfördes 21.9.2018.

Bilaga - Intervjufrågor

Den som intervjuas kommer att hållas anonym. Personen kommer inte att behöva uppge någon annan information än det som frågas i intervjun.

Med *narkotika* i denna intervju menas olagliga droger samt narkotikaklassade läkemedel som man ej har recept för eller som man använder i fel syfte. Med *missbruk* menas användning av olagliga droger eller användning av narkotikaklassade läkemedel som man ej har recept för eller använder i fel syfte.

- 1) Har du använt narkotika?
- 2) Vad använde du för narkotika?
- 3) Hur mycket och hur ofta använde du narkotika?
- 4) Anser du att du missbrukade narkotika?
- 5) När använde du narkotika senast?
- 6) Har du begått brott på grund av narkotikaanvändning? (Annat än straffbart bruk)
  - 6.1 Hurudana brott? (Om JA på 6)
- 7) Var du i kontakt med polisen p.g.a. dessa brott?
- 8) Hur har du upplevt att polisen har bemött dig i samband med kontakter som ägt rum under din aktiva period av narkotikaanvändning?
- 9) Påverkades du av polisens sätt att bemöta dig?

- 9.1 Hur påverkades du? (Om JA på 9)

10) Tänkte du på att du levde i en ond cirkel av missbruk och kriminalitet under din aktiva period som narkotikaanvändare? (Om JA på 1 och 6)

11) Vad fick dig att sluta med narkotikaanvändning?

12) Finns det något som polisen hade kunnat göra för att få dig att vilja ändra ditt levnadssätt?